

” Кіріакіді О. Розвиток медіаграмотності майбутніх офіцерів військово-морських сил збройних сил України у процесі професійної підготовки як предмет наукових досліджень. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 8. С. 32-37. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-005>

Kiriakidi O. Rozvytok mediahramotnosti maibutnykh ofitseriv viiskovo-morskykh syl zbroinykh syl Ukrainy u protsesi profesiinoi pidhotovky yak predmet naukovykh doslidzhen [Development of media literacy of future officers of the naval forces of the armed forces of Ukraine in the process of professional training as a subject of scientific research]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 8. S. 32-37. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-005>

УДК 378.14:355.23/.353(477)(043.3)
DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i8-005

Олена КІРІАКІДІ

Хмельницький Національний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2135-7493>

alexalena72@gmail.com

РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У статті висвітлено погляди на медіаграмотність представників різних галузей наукового знання, зокрема філософів, соціологів, психологів та медієвістів, які приділяють велику увагу різним видам масових комунікацій, розглядають їхній вплив на життя людини та загалом суспільства, з'ясовують значення медіаграмотності у демократичному суспільстві.

Детально розглянуто педагогічні погляди на медіаграмотність, простежено погляди відомих зарубіжних та вітчизняних учених на медіа. З'ясовано, що за кордоном учені вперше окреслили значення медіаосвіти, визначили важливість відповідних освітніх програм на національному рівні, розробили основні концепції та загальні підходи до медіаграмотності. Дослідники однак, що значення медіаграмотності зумовлене необхідністю належної відповіді на виклики, пов'язані зі збільшенням масштабів впливу інформації.

Серед українських напрацювань виокремлено різні групи. Це насамперед дослідження методологічних та практичних аспектів медіаграмотності, вивчення історії становлення медіаграмотності в Україні, шляхів формування медіаграмотності в представників різних галузей знань, найчастіше журналістів і вчителів. Представники військової педагогіки розглядають значення медіаграмотності в контексті впливу інформації та поведінку людини, необхідності протидії інформаційно-психологічним впливам, ворожій пропаганді. В окрему групу виокремлено дослідження, що стосуються медіаграмотності представників Військово-морського флоту України. Ці вчені окреслили сучасні проблеми та шляхи забезпечення міждисциплінарних зв'язків в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів Військово-морських сил, визначили умови та чинники впливу на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення Військово-морських сил Збройних сил України.

Загалом виявлено, що вчені однак щодо того, що медіаграмотність як здатність людини аналізувати, оцінювати та використовувати медіаповідомлення в різних формах необхідна людині в сучасному інформаційному суспільстві. Поняття медіаграмотності дослідники часто вживають поряд з термінами «критичне бачення», «візуальна грамотність», «інформаційна грамотність», пов'язуючи її з умінням критично тлумачити інформацію, користуватися цифровими технологіями.

Підтверджено необхідність розвитку в майбутніх офіцерів Військово-морських сил України всіх складових медіаграмотності, що стосуються вміння критично мислити і свідомо споживати медіапродукти, знаходити та використовувати потрібну інформацію, протистояти маніпулятивним впливам, розпізнавати фейки і пропаганду.

Ключові слова: медіаграмотність; майбутні офіцери; Військово-морські сили Збройних сил України; професійна підготовка; критичне мислення; інформаційний вплив; розвиток.

Олена KIRIAKIDI

Khmelnytsky National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2135-7493>

alexalena72@gmail.com

DEVELOPMENT OF MEDIA LITERACY OF FUTURE OFFICERS OF THE NAVAL FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING AS A SUBJECT OF SCIENTIFIC RESEARCH

Abstract. The article highlights the views on media literacy of representatives of various fields of scientific knowledge, including philosophers, sociologists, psychologists and media specialists, who pay great attention to various types of mass communications, consider their impact on human life and society as a whole, and clarify the importance of media literacy in a democratic society.

The pedagogical views on media literacy are analyzed in detail, and the views of well-known foreign and Ukrainian scholars on media are traced. It has been found that foreign scholars were the first to outline the importance of media education, determine the importance of relevant educational programs at the national level, and develop basic concepts and general approaches to media literacy. The researchers are unanimous that media literacy is important because it is necessary to respond appropriately to the challenges posed by the increasing scale of information influence.

Among Ukrainian developments, there have been identified different groups. This is primarily a study of the methodological and practical aspects of media literacy, the history of media literacy in Ukraine, and ways to develop media literacy to representatives of various fields of knowledge, mostly journalists and teachers. Representatives of military pedagogy consider the importance of media literacy in the context of the impact of information on human behavior, the need to counteract information and psychological influences, and enemy propaganda. A separate group includes studies on the media literacy of representatives of the Ukrainian Navy. These scientists outlined current

problems and ways to ensure interdisciplinary links in the system of professional training of future officers of the Naval Forces, identified conditions and factors influencing the organization of information and propaganda support of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine.

In general, it has been found that scientists are unanimous in their opinion that media literacy as a person's ability to analyze, evaluate and use media messages in various forms is necessary for a person in the modern information society. The concept of media literacy is often used by researchers alongside the terms «critical vision», «visual literacy», and «information literacy», linking it to the ability to critically interpret information and use digital technologies.

The need to develop all the components of media literacy to future officers of the Ukrainian Naval Forces, including the ability to think critically and consciously consume media products, find and use the necessary information, resist manipulative influences, and recognize fakes and propaganda, is confirmed.

Keywords: media literacy; future officers; Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine; professional training; critical thinking; information influence; development.

Постановка проблеми. Актуальність статті визначається тим, що сьогодні для забезпечення морально-психологічної стійкості військовослужбовців, зокрема майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України, ефективною протидією інформаційно-психологічному впливу противника важливим є опанування курсантами спектром знань, умінь і навичок – складових медіаграмотності. В умовах сучасних багатовекторних інформаційних викликів та загроз вони необхідні для того, щоб ефективно використовувати медіаконтент, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, розуміти сутність медійного світу, складні процеси функціонування медіа в суспільстві, їхню роль і вплив, осмислювати реалії владних і політичних відносин, аналізувати, критично оцінювати медіатексти, створювати повідомлення різних жанрів і форм для потреб професійної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Медіаграмотність є предметом уваги представників різних галузей наукового знання. Зокрема філософи Г. Григоров [5], І. Федорова та І. Жерребко [20] визначили філософські аспекти медіаосвіти з погляду освітніх стандартів, узагальнили філософську рефлексію технологій медіаосвіти у вищій школі. Соціологи вивчають характер медіаповедінки у зв'язку з віком та іншими соціально-демографічними показниками, а також з психологічним типом, комунікативними диспозиціями суб'єкта та його соціо-комунікативними настановами, особистими орієнтаціями й вибором культурно-дозвіллевих практик. Про це йдеться у дослідженнях М. Коропатник [12], О. Марків [13] та ін. Психологів (О. Богомаз [2], М. Матвійчук [14]) цікавить медіаграмотність та медіакультура у контексті психічних особливостей людини. Серед медієвістів найбільше уваги питанням медіаграмотності приділили В. Іванов та Г. Почепцов. Зокрема В. Іванов ґрунтовно проаналізував історичні та сучасні тенденції розвитку науки про медіа, включаючи теоретичні концепції, моделі, проблеми інформаційного суспільства та глобалізації [9]. Своєю чергою Г. Почепцов простежив різні аспекти впливу медіа на особистість [18]. Загалом сьогодні вчені приділяють велику увагу різним видам масових комунікацій, розглядають їхній вплив на життя людини та загалом суспільства, з'ясовують значення медіаграмотності у демократичному суспільстві.

Метою статті є огляд наукових досліджень проблеми медіаграмотності майбутніх офіцерів Військово-морських сил.

Виклад основного матеріалу. Проблему медіаграмотності у педагогіці безпосередньо почали вивчати порівняно недавно, з минулого століття. Започаткували ці дослідження вчені Канади та США. Зокрема М. Маклюен (1911–1980), професор англійської мови в Університеті Торонто, одним з перших визначив значення медіа та ввів у науковий обіг поняття «медіаграмотність». У 1960 році вчений розробив навчальні матеріали для Національної асоціації освітніх мовників за контрактом з Управлінням освіти Департаменту охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення США [24].

Ідеї М. Маклюена підтримав американець Дж. Калкін (1928–1993). Він був одним із перших педагогів у США, хто запровадив у школах справжню медіаосвітню програму. Дж. Калкін був переконаний, що за медіаграмотне населення має відповідати школа. Дж. Калкін окреслив методи навчання того, як використовувати телебачення, кіно і фотографію та поєднувати їх із більш традиційними гуманітарними предметами, зокрема англійською літературою та мистецтвом. Як і М. Маклюен, Дж. Калкін ставив своїм завданням навчити учнів користуватися «новими інструментами та новим сприйняттям» [25].

Сьогодні вчені вважають, що медіаграмотність допомагає людині розуміти та оцінювати всі медіа-повідомлення, тобто зробити кращий вибір щодо того, що вона читає, дивиться чи слухає, тобто стати розумнішими та проникливішими членами суспільства. Медіаграмотність, на думку американської дослідниці С. Вінні, – це здатність застосовувати навички критичного мислення до повідомлень, знаків і символів, що передаються через ЗМІ [26]. С. Вінні підкреслює, що знання медіаграмотності допомагає виявляти неправдиву інформацію у соціальних мережах, загалом усвідомити вплив ЗМІ та обрати інструменти для пом'якшення цього впливу [26].

Учені характеризують медіаграмотність безвідривно від знання про медіа. Зокрема британський дослідник Б. Коллінз трактує медіаграмотність як такий «аспект комунікації, який допомагає ідентифікувати, аналізувати та оцінювати різні типи медіа протягом століть» [22].

Л. Мастерман пов'язує значення медіаграмотності з розширенням можливостей окремих осіб та загалом із зміцненням демократичних структур суспільства. Л. Мастерман розробив «оцінну концепцію» медіаграмотності, що передбачає важливість формування у людей критичного мислення під час спілкування з інформаційним простором. Він вважає, що медіаосвіта не нав'язує певні культурні чи політичні цінності, вона має на меті сприяти не просто критичному розуму, а критичній автономії [23].

Загалом за кордоном учені вперше окреслили значення медіаосвіти, визначили важливість відповідних освітніх програм на національному рівні, розробили основні концепції та загальні підходи до медіаграмотності. Дослідники одностайні, що значення медіаграмотності зумовлене необхідністю належної відповіді на виклики, пов'язані зі збільшенням масштабів впливу інформації.

В Україні на проблеми медіаграмотності почали звертати прискіпливу увагу з початку XXI століття. Педагоги акцентують увагу на методологічних та практичних аспектах медіаграмотності. Зокрема Г. Волошко вивчає сучасні виклики інформаційного суспільства в аспекті формування медіаграмотності майбутніх педагогів [4], В. Мележик, Т. Іванова, В. Іванов – основні організаційно-методичні засади впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в навчально-виховний процес навчальних закладів [15]. Учені також простежили історію становлення медіаграмотності в Україні. Про це йдеться у працях М. Дорош («Як розвивається медіаграмотність в Україні: вісім висновків зі щорічної конференції») [8], О. Реkun («Медіаграмотність у системі вищої освіти») [19] та ін.

Окрім цього, педагоги вивчають шляхи формування медіаграмотності в представників різних галузей знань, найчастіше журналістів і вчителів. Так, до прикладу, С. Вавіліна вивчає формування медіаграмотності в процесі навчання майбутніх журналістів англійської мови [3], Л. Гаврілова, Т. Бешок – інноваційні технології формування медіаграмотності у майбутніх учителів початкових класів [1], В. Герман і Н. Громова – формування медіаграмотності майбутнього вчителя в умовах професійної філологічної підготовки («Методика навчання української мови» і «Культура української мови») [5]. Педагоги розглядають поняття медіаграмотності як складову медіакомпетентності, як складник медіакультури, загалом як результат медіаосвіти [7].

Представники військової педагогіки розглядають значення медіаграмотності в контексті впливу інформації та поведінку людини. Зокрема С. Ізбаш [10], О. Ільченко і П. Ткач [11] дослідили специфіку формування медіаграмотності у майбутніх офіцерів Національної гвардії. Дослідники пропонують для майбутніх офіцерів Національної гвардії інтегрувати елементи медіаграмотності в курс лідерства. Вчені вважають, що сьогодні успішне виконання професійних обов'язків залежить також від здатності військового лідера вибудувати ефективну взаємодію з громадянським суспільством у медіапросторі. Це зумовлено тим, що офіцер несе відповідальність за інформацію, яку він надає іншим, бо ця інформація може вплинути на весь сектор безпеки, на взаємодію з цивільним населенням і на виконання службово-бойових завдань [11, с. 96].

С. Шумовецька окреслила важливість вивчення сутності пропаганди як специфічної комунікативної технології, метою якої є зміна поведінки аудиторії, на яку вони спрямовані. Дослідниця визначила необхідність вивчення офіцерами-прикордонниками механізмів та закономірностей інформаційно-психологічних впливів, основних засобів протидії ворожій пропаганді, формування у них умінь належним чином орієнтуватися в інформаційних потоках, відрізнити потрібну інформацію від непотрібної, достовірну від недостовірної, перевірену від неперевіреної, маніпулятивні чи пропагандистські інформаційні вкиди у медіа [7; 21].

Щодо представників Військово-морського флоту України важливо вказати на праці І. Підпригори та І. Попроцького. Зокрема І. Попроцький окреслив сучасні проблеми та шляхи забезпечення міждисциплінарних зв'язків в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів Військово-морських сил [17]. І. Підпригора на підставі аналізу організації інформаційної роботи у військових частинах флоту визначив умови та чинники впливу на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення Військово-морських сил Збройних сил України. Детально вчений розглянув розвиток нормативно-правової бази інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-морських силах Збройних сил України в 1992–2014 роках [16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Медіаграмотність є предметом значної уваги наукової спільноти. Вчені одностайні, що медіаграмотність – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Дослідники розглядають медіаграмотність як здатність людини аналізувати, оцінювати та використовувати медіаповідомлення в різних формах. Поняття медіаграмотності також часто вживають поряд з термінами «критичне бачення», «візуальна грамотність», «інформаційна грамотність», пов'язуючи її з умінням критично тлумачити інформацію, користуватися цифровими технологіями, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів.

Нагальним на сьогодні є вирішення завдання щодо формування і розвитку в майбутніх офіцерів Військово-морських сил України всіх складових медіаграмотності, що стосуються вміння

критично мислити і свідомо споживати медіапродукти, знаходити та використовувати потрібну інформацію, протистояти маніпулятивним впливам, розпізнавати фейки і пропаганду.

Перспективами подальших наукових досліджень є визначення особливостей та структури поняття «медіаграмотність майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України».

Список використаних джерел

1. Бешок Т. В. Інноваційні технології формування медіаграмотності у майбутніх учителів початкових класів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22(1). С. 92–96. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22(1)_22)
2. Богомаз О. Ю. Формування медіакомпетентності та критичної медіаграмотності у майбутніх учителів суспільних предметів: психолого-педагогічний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79(1). С. 42–46. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_79\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_79(1)_10).
3. Вавіліна С. Г. Формування медіаграмотності в процесі навчання майбутніх журналістів англійської мови професійного спрямування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 40. С. 83–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_40_13
4. Волошко Г. В. Сучасні виклики інформаційного суспільства в аспекті формування медіаграмотності майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 9. С. 3–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_9_3
5. Герман В., Громова Н. Формування медіаграмотності майбутнього вчителя в умовах професійної філологічної підготовки («Методика навчання української мови» і «Культура української мови»). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 7. С. 22–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2021_7_5
6. Григоров Г. А. Філософські аспекти медіаосвіти з точки зору освітніх стандартів. *Філософія. Культура. Життя*. 2013. Вип. 39. С. 171–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkzh_2013_39_18
7. Діденко О. В., Шумовецька С. П. Формування професійної культури офіцера-прикордонника засобами спецкурсу «Українсько-російські відносини: історія і сучасність». *Збірник наукових праць Національного університету оборони України імені Івана Черняховського «Військова освіта», № 2 (40), 2019*. <http://znpvo.npuou.org.ua/article/view/192707/193715>
8. Дорош М. Як розвивається медіаграмотність в Україні: вісім висновків зі щорічної конференції. *Детектор медіа*. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvitayak_rozvivaetsya_mediagramotnist_v_ukraini_visim_visnovkiv_zi_schorichnoi_konferentsii
9. Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. *Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд*. Київ : АУП, ЦВП, 2011. 58 с.
10. Ізбаш С. С. Психолого-педагогічні умови формування медіаграмотності в курсантів Національної академії Національної гвардії України. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1. С. 36–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scjkhna_2021_1_6
11. Ільченко О. А., Ткач П. Б. Інтегрування елементів медіаграмотності в курс лідерства для майбутніх офіцерів Нацгвардії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 81. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_81_23
12. Коропатник М. *Медіаосвіта в Україні: історія і сьогодення*. Сіверянський літопис. 2016. № 3. С. 159–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sl_2016_3_16
13. Марків О. Роль медіаграмотності в професійному та особистому становленні людини інформаційної епохи. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25595/Markiv%20272-289.pdf?sequence=1>
14. Матвійчук М. М. *Формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2014. 22 с.
15. Мележик В. П., Іванова Т. В., Іванов В. Ф. Основні організаційно-методичні засади впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в навчально-виховний процес навчальних закладів України. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 21. С. 70–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_21_14
16. Підпригора І. І. Вплив суспільно-політичної обстановки на інформаційно-пропагандистське забезпечення у Військово-морських силах Збройних сил України в 1992–2014 роках. *Военно-історичний вісник*. 2019. № 2. С. 65–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viv_2019_2_7
17. Пороцький І. С. Сучасні проблеми та шляхи реалізації міждисциплінарних зв'язків в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів Військово-морських сил. *Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 12. С. 87–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2017_12_24
18. Почепцов Г. *Сучасні інформаційні війни*. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.
19. Рекун О. О. *Медіаграмотність у системі вищої освіти*. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. 2020. № 8 (164). С. 41–44.
20. Федорова І. І., Жерребко І. С. Філософська рефлексія технологій медіаосвіти у вищій школі. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Педагогіка. 2011. № 3. С. 80–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2011_3_15
21. Шумовецька С. Інтерактивні технології і формування у майбутніх офіцерів-прикордонників навичок медіаграмотності та протидії негативному інформаційному впливу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2022. № 1(2). С. 251–265. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2022_1\(2\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2022_1(2)_18).

22. Collins B. A Brief History of Media Literacy. ULR: <https://ic4ml.org/journal-article/a-brief-history-of-media-literacy/>
23. Masterman L. Media Education: 18 Basic Principles. ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/media-awareness-education-eighteen-basic-principles>
24. Moody K. Marshall McLuhan: The Revolution is – Media! ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/marshall-mcluhan-revolution-media>
25. Moody K. John Cullin, SJ: The Man Who Invented Media Literacy: 1928-1993 ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/john-cullin-sj-man-who-invented-media-literacy-1928-1993>
26. Vinney C. What is Media Literacy? ULR: <https://www.verywellmind.com/what-is-media-literacy-5214468>

References

1. Beshok T. V. Innovatsiini tekhnolohii formuvannia mediahramotnosti u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv. Innovatsiina pedahohika. 2020. Vyp. 22(1). S. 92–96. ULR: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22(1)_22)
2. Bohomaz O. Yu. Formuvannia mediakompetentnosti ta krytychnoi mediahramotnosti u maibutnikh uchyteliv suspilnykh predmetiv: psykholoho-pedahohichni aspekt. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. 2021. Vyp. 79(1). S. 42–46. ULR: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_79\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_79(1)_10).
3. Vavilina S. H. Formuvannia mediahramotnosti v protsesi navchannia maibutnikh zhurnalistiv anhliiskoi movy profesiinoho spriamuvannia. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolkakh. 2015. Vyp. 40. S. 83–91. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_40_13
4. Voloshko H. V. Suchasni vyklyky informatsiinoho suspilstva v aspekti formuvannia mediahramotnosti maibutnikh pedahohiv. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2015. № 9. S. 3–12. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_9_3
5. Herman V., Hromova N. Formuvannia mediahramotnosti maibutnoho vchytelia v umovakh profesiinoi filolohichnoi pidhotovky («Metodyka navchannia ukraïnskoi movy» i «Kultura ukraïnskoi movy»). Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2021. № 7. S. 22–33. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2021_7_5
6. Hryhorov H. A. Filosofski aspekty mediaosvity z tochky zoru osvitychiv standartiv. Filosofiia. Kultura. Zhyttia. 2013. Vyp. 39. S. 171–177. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkzh_2013_39_18
7. Didenko O. V., Shumovetska S. P. Formuvannia profesiinoi kultury ofitsera-trykordonnika zasobamy spetskursu «Ukraïnsko-rosiïski vidnosyny: istoriia i suchasnist». Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu oborony Ukraïny imeni Ivana Cherniakhovskoho «Viïskova osvita», № 2 (40), 2019. <http://znpvo.nuou.org.ua/article/view/192707/193715>
8. Dorosh M. Yak rozvyvaetsia mediahramotnist v Ukraïni: visim vysnovkiv zi shchorichnoi konferentsii. Detektor media. URL: http://ms.detektor.media/mediaprosvita/mediaosvitayak_rozvyvaetsya_mediagramotnist_v_ukraini_visim_visnovkiv_zi_schorichnoi_konferentsii
9. Ivanov V., Volosheniuk O., Kulchynska L. Mediaosvita ta mediahramotnist: korotkyi ohliad. Kyiv : AUP, TsVP, 2011. 58 s.
10. Izbash S. S. Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia mediahramotnosti v kursantiv Natsionalnoi akademii Natsionalnoi hvardii Ukraïny. Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii. Serii : Pedahohika. Sotsialna robota. 2021. Vyp. 1. S. 36–46. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scjkhna_2021_1_6
11. Ilchenko O. A., Tkach P. B. Intehruvannia elementiv mediahramotnosti v kurs liderstva dlia maibutnikh ofitseriv Natshvardii. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. 2021. Vyp. 81. S. 93–97. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2021_81_23
12. Koropatnyk M. Mediaosvita v Ukraïni: istoriia i sohodennia. Siverianskyi litopys. 2016. № 3. S. 159–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sl_2016_3_16
13. Markiv O. Rol mediahramotnosti v profesiinomu ta osobystomu stanovlenni liudyny informatsiinoi epokhy. ULR: <http://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25595/Markiv%20272-289.pdf?sequence=1>
14. Matviichuk M. M. Formuvannia mediahramotnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u protsesi fakhoivoi pidhotovky: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.05, Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2014. 22 s.
15. Melezhyk V. P., Ivanova T. V., Ivanov V. F. Osnovni orhanizatsiino-metodychni zasady vprovadzhenia mediaosvity ta mediahramotnosti v navchalno-vykhovnyi protses navchalnykh zakladiv Ukraïny. Informatsiine suspilstvo. 2015. Vyp. 21. S. 70–72. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_21_14
16. Pidpryhora I. I. Vplyv suspilno-politychnoi obstanovky na informatsiino-propahandystske zabezpechennia u Viïskovomorskykh sylakh Zbroinykh syl Ukraïny v 1992–2014 rokakh. Voïenno-istorychni visnyk. 2019. № 2. S. 65–87. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viv_2019_2_7
17. Porotkyi I. S. Suchasni problemy ta shliakhy realizatsii mizhdystyplinarynykh zviazkiv v systemi profesiinoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv Viïskovo-morskykh syl. Naukovyi chasopys [Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova]. Serii 15 : Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 2017. Vyp. 12. S. 87–90. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2017_12_24
18. Pochepstov H. Suchasni informatsiini viiny. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2015. 497 s.
19. Rekun O. O. Mediahramotnist u systemi vyshchoi osvity. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiyi kolehium» imeni T. H. Shevchenka. 2020. № 8 (164). S. 41–44.
20. Fedorova I. I., Zherrebko I. S. Filosofska refleksii tekhnolohii mediaosvity u vyshchii shkoli. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukraïny «Kyivskiyi politekhnichnyi instytut». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika. 2011. № 3. S. 80–84. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2011_3_15
21. Shumovetska S. Interaktyvni tekhnolohii i formuvannia u maibutnikh ofitseriv-trykordonnikov navychok mediahramotnosti ta protydii nehatyvnomu informatsiinomu vplyvu. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii

- Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia : Pedahohichni nauky. 2022. № 1(2). S. 251–265. ULR: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2022_1\(2\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2022_1(2)_18).
22. Collins B. A Brief History of Media Literacy. ULR: <https://ic4ml.org/journal-article/a-brief-history-of-media-literacy/>
 23. Masterman L. Media Education: 18 Basic Principles. ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/media-awareness-education-eighteen-basic-principles>
 24. Moody K. Marshall McLuhan: The Revolution is – Media! ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/marshall-mcluhan-revolution-media>
 25. Moody K. John Culkin, SJ: The Man Who Invented Media Literacy: 1928-1993 ULR: <https://www.medialit.org/reading-room/john-culkin-sj-man-who-invented-media-literacy-1928-1993>
 26. Vinney C. What is Media Literacy? ULR: <https://www.verywellmind.com/what-is-media-literacy-5214468>